

Naisverkostojen voimin

Naisten koulutusta koskevat miehityshallinnon suunnitelmat ja uudistukset Japanissa syyskuusta 1945 helmikuuhun 1946

Hanna Mari Pekkinen

Julkaisu: Harukaze – Kirjoituksia Japanin kulttuurista.

Numero: 3.

Julkaisupäivämäärä: 14.10.2005.

Julkaisija: Japani-opinnot, Oulun yliopisto, Oulu.

ISSN: 1458-2899.

URL: http://www.oulu.fi/historia/Harukaze/Pekkinen_2005.pdf

Asiasanat: historia, emansipaatio, Japani, koulutusjärjestelmät, naisasialiikkeet, naisen asema, naisliikkeet, tasa-arvo, sukupuoliroolit.

Yhdysvaltain miehitys mullisti rajusti japanilaista yhteiskuntaa toisen maailmansodan päätyttyä. Japanilaiset naiset käyttivät tilaisuuden hyväkseen ja ryhtyivät ajamaan niin poliittisten kuin siviilioikeuksiensa laventamista. Miehityksen ensimmäisen puolen vuoden aikana koulutuksellisen tasa-arvon tavoittelu haki uomiaan ja naisille suunnatussa kansanvalistustyössä käytettiin kekseliäitä keinoja viestin perille saattamiseksi.

Toisen maailmansodan päättymiseen mennessä Japanin koulutusjärjestelmästä oli tullut valtion keino levittää militaristisia aatteita, keisarinpalvontaa ja valtionuskonnoksi korotettuashintolaisuutta. Kouluissa annettiin puolisotilaallista koulutusta sekä iskostettiin lasten ja nuorten mieliin ääriationalismia. Koulutusjärjestelmää johdettiin keskitetysti opetusministeriöstä. Osana Japanin demilitarisointia ja demokratisointia sodanjälkeinen miehityshallinto halusi uudistaa koulutusjärjestelmän täydellisesti. Uudistukset koskivat niin koulujärjestelmän rakennetta kuin opetussuunnitelmien sisältöjäkin. Japanin koulutusjärjestelmä oli myös erittäin epätasa-arvoinen, eikä vähiten naisten osalta. Miehityshallinnon johdolla toteutettujen uudistusten jälkeen naisilla oli lakien puitteissa yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua kuin miehillä, lisäksi he saivat äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden. Tässä artikkelissa perehdyn siihen, millaisia uudistuksia miehityshallinto suunnitteli ja toteutti naisten koulutuksen osalta miehityshallinnon ensimmäisen puolen vuoden aikana.

Miehityshallinnon asiakirjoja tutkimalla selvitän, miten ja miksi naisten koulutusta suunniteltiin muutettavan miehityksen ensimmäisinä kuukausina. Mihin naisten koulutuksen osa-alueisiin ensimmäisen puolen vuoden aikana kiinnitettiin huomiota ja miksi? Lisäksi pohdin, mitä miehityksen yleisiä tavoitteita pyrittiin saavuttamaan naisten koulutuksen uudistamisen kautta. Tarkastelu painottuu oppivelvollisuuskoulun jälkeisiin opintoihin. Oppilaitoksissa tapahtuneen koulutuksen lisäksi tutkin myös niiden ulkopuolelle jääneiden naisten kouluttamista eli niin sanottua kansansivistystyötä. Kodinhoitotaitoihin keskittynyt tyttöjen opetus ei ollut antanut japanilaisille naisille tasaveroisia valmiuksia toimia muuttuvassa yhteiskunnassa, joten

miehityshallinto ulotti valistus- ja uudistustyönsä myös koulunkäynnin jo lopettaneisiin naisiin. Tarkastelen kansansivistystyön keinoja ja tavoitteita sekä sitä, millaisten japanilaisryhmien kanssa sitä tehtiin ja suunniteltiin. Lisäksi hahmottelen kansansivistystyön kanavina käytettyjen tiedotusvälineiden roolia uudistuksissa.

NAISTEN OPETUS MIEHITYSTÄ EDELTÄVÄNÄ AIKANA

Sotaa edeltävän ajan koulujärjestelmä oli Japanissa hyvin monimutkainen. Kuusivuotinen pakollinen oppivelvollisuuskoulu oli kattava ja sen alimmilla luokilla sovellettiin tyttöjen ja poikien yhteisopetusta. Oppivelvollisuuskoulun jälkeen tehty koulutuslinjan valinta oli koulutusuran kannalta kaikkein tärkein, sillä tämän pisteen jälkeen oli hyvin vaikeaa, ellei mahdollista, vaihtaa linjaa. Ensimmäinen erottelu tapahtui sukupuolen perusteella.

Tyttöjen keskikoulut (englanniksi *girls' high schools*, japaniksi *koto jogakkô*) oli erotettu pojille tarkoitetuista toisen asteen kouluista, ja heidän mahdollisuutensa jatkokoulutuksen hankkimiseen olivat poikien mahdollisuuksia kapeammat. Korkeakoulutusta oli mahdollista saada vain erillisissä yksityisissä naisten yliopistoissa, joskin 1930-luvulla jotkin yliopistot päästivät naisia kuunteluoppilaisiksi. Naisten yliopistoja pidettiin vain *semmon gakkôjen*¹ tasoisina, niistä valmistuneet naiset siis eivät olleet yliopistokoulutuksen saaneiden miesten kanssa samalla viivalla.

1890-luvulta toisen maailmansodan loppuun naisten ja tyttöjen ohjenuorana oli iskulause ”hyvä vaimo, viisas äiti” (*ryôsai kenbo*), joka rajasi heidän elämänpiirinsä lähinnä kotiin ja perheeseen. Ollakseen ”hyvä vaimo” naisen tuli huolehtia kodista ja palvella aviomiestänsä ja perheen vanhuksia sekä ”viisaana äitinä” kasvattaa lapsistaan kuuliaisia keisarin alamaisia. *Ryôsai kenbo* -ideaalista tehtiin naisten koulutuksen selkäranka omaksumalla sen ihanteet tyttöjen koulutuksen tavoitteiksi. Opetuksen painopiste oli siten kodinhoitoon ja lasten kasvatukseen liittyvien taitojen harjoittelussa. Naisen kohtalona oli koti myös siksi, ettei naisilla ollut äänioikeutta eikä vaalikelpoisuutta ja koska suurin osa naisista oli lakien mukaan miespuolisen perheenpään alaisia.

MIEHITYSHALLINTO JAPANISSA

Toinen maailmansota päättyi Japanissa ennennäkemättömään hävitykseen. Kaupunkien pommituksissa sai surmansa satojatuhansia ihmisiä ja miljoonat menettivät kotinsa. Yhdysvallat päätti lopettaa sodan käyttämällä uutta asetta, atomipommia. Japanin antauduttua elokuussa 1945 maa miehitetiin seitsemäksi vuodeksi liittoutuneiden nimissä, mutta todellisuudessa miehityksen toteuttivat pääasiassa yhdysvaltalaiset. Kenraali **Douglas MacArthurin** johdolla miehityshallinto paneutui japanilaisen yhteiskunnan eri aloihin tarkoituksenaan saattaa voimaan lukuisia uudistuksia. Perimmäisenä tarkoituksena oli demokratisoida ja demilitarisoida

¹ *Semmon gakkôt* vastasivat yhdysvaltalaisia *collegeja*. Ne olivat korkeakouluja, mutta eivät yliopistojen tasoisia.

antautunut Japani. Tämän piti taata, ettei Japanista tule uudelleen uhka Yhdysvalloille ja maailmanrauhalle.

Kenraali Douglas MacArthur nimitettiin liittoutuneiden ylipäälliköksi (*Supreme Commander for the Allied Powers* eli SCAP) Japanissa. Hän johti 2.10.1945 perustettua liittoutuneiden päämajaa (*General Headquarters, Supreme Commander for the Allied Powers* eli GHQ/SCAP), jonka tehtävänä oli hallita Japanin pääsaaria. Päämajan alaisuudessa toimi *Civil Information and Education Section* (CI&E), jonka vastuualueina olivat esimerkiksi tiedonvälitykseen, koulutukseen, uskontoon ja demokratian periaatteiden levittämiseen liittyvät kysymykset Japanissa. [Katso myös kaavio 1.]

NAISTEN KOULUTUS UUDISTUSKOHTENA

Linjanvetoa naisten koulutuksesta

Civil Information and Education Section (CI&E) ryhtyi heti syksyllä 1945 kunnianhimoisiin uudistustoimiin, joiden tavoitteina olivat psykologinen aseistariisunta, hallinnolliset uudistukset sekä Japanin kansan uudelleen koulutus. Tehtävässään CI&E joutui laajalti turvautumaan japanilaisten viranomaisten sekä älymystön, opettajien ja muiden paikallisten asiantuntijoiden apuun.

Miehityksen ensimmäisinä viikkoina koulutus uudistustyössä keskityttiin liittoutuneiden näkökulmasta suurimpiin ongelmiin. Lokakuun 1945 alussa kirjoitetussa *Japanese post-war education policies* -asiakirjassa otettiin tavoitteeksi militarismin ja nationalismin kitkeminen opetuksesta ja oppikirjoista. Koulutusosaston päiväraporteista käy ilmi, että se ryhtyi toteuttamaan käskyjä keskittymällä alusta lähtien tarmokkaasti oppikirjauudistukseen ja militarististen piirteiden poistamiseen koulujärjestelmästä.

CI&E pyrki neuvottelemaan keinoista myös japanilaisten koulutusalan ammattilaisten kanssa. Koulutusosaston johtajan everstiluutnantti **Harold G. Hendersonin** marraskuun alussa järjestämään tapaamiseen osallistuivat viiden japanilaisen oppilaitoksen edustajat sekä erään kaupungin pormestari. Keinoina militarismin kitkemiseen nähtiin muun muassa opetusministeriön ehdottoman vallan poistaminen, opettajien taloudellisen aseman parantaminen sekä yhteisopetuksen asteittainen käyttöönotto kaikilla koulutusasteilla. Yhteisopetus oli japanilaisittain radikaali ehdotus ja toteutuessaan merkitsisi huomattavaa askelta kohti japanilaisten naisten ja miesten koulutuksellista tasa-arvoa. On huomattava, että tapaamiseen osallistuneista japanilaisista vain yksi oli nainen. Joko miehetkin olivat kannattaneet yhteisopetuksen laajentamista tai Henderson oli kirjannut raporttiinsa kaikki tapaamisessa esitetyt uudistuskeinot riippumatta siitä, kuinka laajaa kannatusta ne olivat keskustelijoiden parissa saaneet. Erityisesti naisten koulutusta koskeviin ongelmiin pureuduttiin useissa koulutusosaston ja naisten *semmon gakkōjen* edustajien tapaamisissa loka- ja marraskuussa 1945. Keskustelujen tarkka sisältö ei käy koulutusosaston päiväraporteista ilmi.

Marraskuussa 1945 opetusministeriö antoi aluehallinnolle, koulutuksesta ja yhteiskunnallisesta hyvinvoinnista vastanneille ryhmille, uskonnollisille yhteisöille ja opettajille määräyksen kansan koulutusolojen kohentamisesta. Kansalaisten puutteellinen koulutus katsottiin uhkaksi maan jälleenrakentamisen onnistumiselle. Osana näitä määräyksiä velvoitettiin järjestämään naisille muun muassa kursseja kodinhoidosta. Määräys kertoo paljon opetusministeriön suhtautumisesta naisiin. Perinteisen japanilaisen ajatusmallin mukaan naisen elämäntyönä oli huolehtia kodista ja perheestä, joten kodinhoidon kurssien ehkä ajateltiin täyttävän naisten koulutustarpeen.

Vuoden 1946 tammikuussa mainittiin naisten koulutus ensimmäisen kerran vastuualueena miehityshallinnon koulutusosaston asiakirjoissa. Tuolloin koulutusosaston palvelukseen tuli kapteeni **Eileen R. Donovan**. Hän oli toisen asteen koulutuksen asiantuntija, historian ja taloustiedon opettaja, jonka työpanoksen arvioidaan olleen merkittävä CI&E:lle. Samaan aikaan kun Donovan aloitti työssään, CI&E:n koulutusosasto suunnitteli ja järjesti tapaamisen varaopetusministeri **Yamazaki Tadasuken** kanssa. Tapaamisessa keskusteltiin opetusministeriön suunnitelmista naisten koulutuksen uudistamiseksi. Toiminta oli tammikuussa 1946 vielä suunnitteluasteella monella tavalla, esimerkiksi lakien ja säännösten kääntäminen englanniksi oli kesken. Helmikuun 1946 alussa miehityshallinnossa ryhdyttiin kokoamaan ja kääntämään erityisesti naisten koulutusta koskevia lakeja.

Alkuvuodesta 1946 valmisteltiin yhdysvaltalaisien koulutusalan asiantuntijoiden vierailua Japaniin. Tämän niin sanotun koulutuslähetyksen jäsenten taustatiedot Japanin koulutusjärjestelmästä perustuivat pitkälti miehityshallinnon valmistelemaan materiaaliin, kuten *Education in Japan* -kirjaan. Kirjaa valmisteltiin koulutusosastolla useiden kuukausien ajan ja naisten koulutusta käsittelevää osaa varten kerättiin tietoja muun muassa vierailemalla tyttökouluissa.

Education in Japan -kirjassa esiteltiin Japanin koulutusjärjestelmän pääpiirteet miehitystä edeltävältä ajalta sekä miehityshallinnon koulutusjärjestelmän varalle suunniteltavia tai jo toteutettuja toimia. Miehitystä edeltävästä naisten koulutustilanteesta kirjassa oli oma lukunsa. Siinä tuotiin esiin naisten koulutusta leimannut *ryōsai kenbo* -ideaali, mutta mainittiin myös useiden erinomaisten tyttökoulujen poikenneen naisen perheeseen sitovasta ideologiasta. Tärkeimpinä tavoitteina kirjassa pidettiin naisten koulutustason nostamista, kielteisen asenteen sekä syrjinnän poistamista ja naisten sivistämistä, jotta he voisivat ottaa osaa vapaan yhteiskunnan rakentamiseen. Useiden tyttökoulujen opettajien väitettiin suhtautuvan tyttöihin väheksyvästi ja pitävän poikakoulussa opettamista arvostetumpana työnä. Opettajia käsittelevän osan perusteella voi todeta, että suurin osa näistä keski- ja korkea-asteen opettajista oli miehiä. Kirjassa todettiin yksiselitteisesti tavoitteena olevan yhteisopetuksen käyttöönotto kaikilla koulutusasteilla. **Tuula Okkonen** toteaa väitöskirjassaan, ettei kirja saanut määräysten mukaan sisältää koulutusosaston henkilökunnan omia näkemyksiä, vaan sen tuli olla mahdollisimman objektiivinen kuvaus Japanin koulutusjärjestelmän tilasta. Rivien välistä on kuitenkin luettavissa, että koulutusosastolla odotettiin japanilaisten vastustavan radikaaleja uudistuksia naisten koulutuksessa. Koulutusosasto oli valmis kamppailemaan ajamiensa uudistusten puolesta.

Amerikkalaisten tavoittelema demokraattisuus ja liberaalien asenteiden levittäminen ei aina kattanut kaikkia japanilaisia miehityshallinnon omissakaan päätöksissä. Päämajan 22.10.1945 antamassa direktiivissä² *Administration of the Educational System of Japan. Memorandum for Japanese Government* kiellettiin syrjimistä opiskelijoita, opettajia tai opetusalan virkamiehiä ”rodun”, kansallisuuden, uskonnon, poliittisen mielipiteen tai sosiaalisen aseman perusteella. Sukupuolen perusteella syrjimistä ei direktiivissä kielletty, mikä ei ole ihme ottaen huomioon direktiivin kirjoittajien kotimaan eli Yhdysvaltain tilanteen sukupuolten välisen tasa-arvon saralla. Naisille ei Yhdysvalloissa vieläkaan taata lainsäädännöllä yksiselitteisen tasa-arvoista asemaa suhteessa miehiin. Vuodesta 1940 lähtien perustuslakiin on esitetty lisäystä (*Equal Rights Amendment, ERA*), joka toteaisi naisten ja miesten yhtäläiset oikeudet. Lisäyksen kannattajaksi ovat vuoronperään julistautuneet molemmat valtapuolueet, mutta kerta toisensa jälkeen esitys on hylätty.

Miehityksen ensimmäisinä kuukausina yleisten koulutuspoliittisten linjojen vetäminen ei naisten koulutuksen osalta ollut ajankohtaista. Tärkeämpää oli poistaa räikeimmät militaristiset piirteet koulujen opetuksesta. Eileen R. Donovanin aloitettua työnsä naisten koulutuksesta vastaavana upseerina alkuvuodesta 1946 CI&E:ssä paneuduttiin aiempaa tarmokkaammin naisten koulutuksen tilaan. Taustatietoja ryhdyttiin selvittämään perusteellisemmin ja opetusministeriön kanssa neuvoteltiin sen toimista naisten koulutuksen uudistamiseksi. Japanin yleistä ilmapiiriä tyttöjen koulutusta kohtaan kuvailtiin penseäksi ja jopa halveksuvaksi. Tämä luonnehdinta kattoi myös miehityshallinnon käsityksen opetusministeriön asenteesta.

Naisten oppilaitokset tarttuvat tilaisuuteen

Miehitystä edeltävän ajan Japanissa oppivelvollisuuskoulun toisen luokan jälkeen tytöt ja pojat jaettiin eri luokille. Tyttöjen opetuksessa painotettiin kodinhoitotaitoja, kuten ruoanlaittoa, ompelua ja kukkien asettelua. Toisen asteen oppilaitoksissa ja korkeakoulutuksessa opintoja jatkoi vain kymmenen prosenttia japanilaisista tytöistä.

Lokakuun 1945 alussa kirjoitetussa *Japanese post-war education policies* -asiakirjassa korostettiin, että ellei japanilaista koulutuspolitiikkaa muutettaisi, sodanjälkeinen koulutus ei ratkaisevasti eroaisi sodanaikaisesta. Mahdollisiksi muutosvoimiksi mainittiin johtavat virkamiehet, opiskelijoiden ja oppilaitosten vaatimukset tai ulkoiset paineet. Ulkoisilla paineilla ilmeisesti tarkoitettiin lähinnä miehittäjiä ja heidän luomiaan velvoitteita. Opiskelijat ja oppilaitokset puolestaan ottivat etenkin naisten koulutuksessa aktiivisen roolin vaatimalla merkittäviä uudistuksia koulutusjärjestelmään.

CI&E:n *Plans and Operations Sectionin* edustaja tapasi marraskuun 1945 alussa **Katō Shizuen** (1897–2001), joka oli radikaalifeministi ja vasemmistososialisti **Katō Kanjun** vaimo. Aviopari oli ollut aiemmin vangittuna liberaalien mielipiteidensä takia, ja CI&E oli ottanut heihin syyskuussa 1945 yhteyttä kysyäkseen neuvoa ammattiyhdistyksiin ja naisten ase-

2 Ylipäällikön direktiivit Japanin hallitukselle olivat perustuslain yläpuolelle kohoavia keisarillisiin käskykirjeisiin rinnastettavia miehityshallinnon määräyksiä.

maan liittyvissä kysymyksissä. Katô Shizue ja miehityshallinnon naisasioista vastaavat henkilöt pitivät tiiviisti yhteyttä. Marraskuun tapaamisessa keskusteltiin erilaisista naisliikkeeseen liittyvistä teemoista, myös naisten *semmon gakkôjen* alumnijhdistyksistä³, jotka eivät Katôn mielestä olleet kovin vaikutusvaltaisia ryhmiä. Tapaamisessa asetettiin tavoitteeksi tarkastella kahden liberaalin naisten *semmon gakkôn* alumnijhdistyksen toimintaa. Alumneista lienee toivottu kannustajia uusille opiskelijasukupolville ja puolestapuhujia naisten oppilaitoksille.

Jo seuraavana päivänä vierailtiin *Tsuda Eigaku Jukussa*⁴ selvittämässä, mitä liberaalit naisopiskelijat ajattelivat uudesta vapaudesta. Oppilaitoksen tiloissa tavattiin epämuodollisesti noin 35 englannintaitoista opiskelijaa ja alumnia. Vierailun aikana kävi ilmi, että edellisellä viikolla opiskelijat olivat perustaneet opiskelijajhdistyksen ja valinneet sen toimihenkilöt. Tavoitteena oli saada kokemusta johtotehtävistä sekä kannustaa itseilmaisuun. Vierailun perusteella CI&E:ssä päätettiin käyttää oppilaitoksen opiskelijoita ja opettajia radion keskusteluohjelmissa, jotka käsittelisivät naisia kiinnostavia asioita kuten koulutusta, perhe-elämää, naisten asemaa ja äänioikeutta. Lisäksi suunniteltiin perustettavaksi foorumi, johon voisivat ottaa osaa sekä nais- että miesopiskelijat eri oppilaitoksista. Tyttöjä päätettiin kannustaa osallistumaan mahdollisimman monen liberaalin yhdistyksen toimintaan.

Naisten toisen asteen ja korkeakoulutuksen ongelmiin perehdyttiin useissa CI&E:n henkilökunnan ja naisten oppilaitosten edustajien tapaamisissa. Tapaamiset saatettiin kuitata päivä- ja viikkoraporteissa toteamalla yleisesti keskustelun käsitelleen naisten koulutuksen ongelmia. Joissakin tapauksissa mainittiin tarkempi aihe, kuten toive perustaa uusi tyttöjen maatalousoppilaitos tai erään tapakoulutuksen professorin huoli oppiaineensa säilymisestä opetussuunnitelmassa. Joidenkin tapaamisten pääasiallisena tarkoituksena näyttää olleen oppilaitoksen toiminnan esiin tuominen ja rivien välistä luettava toive paremmista toimitiloista.

Naisten oppilaitokset tarjosivat myös apuaan miehityshallinnolle. Tammikuun 1946 lopussa *Nippon Women's Universityn* kotitalouden professori tuli tapaamaan *Natural Resources Sectionin* maatalousosaston luutnantti **Cilmartinia**. Hänen asiansa koski opiskelijoiden talvilomallaan tekemää ruokahuoltoon liittynyttä tutkimusta esimerkiksi ruoan hinnasta ja hankkimisesta. Viikkoraportissa mainittiin, että tutkimuksen tuloksia voisi käyttää hyväksi *Natural Resources Sectionin* vertailututkimuksessa ruoan hinnasta. Yhteydenoton taustalla lienee ollut oppilaitoksen halu tehdä toimintaansa tunnetuksi miehityshallinnon piirissä sekä nostaa oppilaitoksen profiilia. Naisten yliopistojen tieteellisiä saavutuksia tai koulutuksen laatua ei arvostettu Japanissa. Vaikuttaakin siltä, että naisten oppilaitokset hakivat toiveikkaina hyväksyntää demokratiaa, tasa-arvoa ja uudistuksia korostaneilta amerikkalaisilta, sillä poikien ja miesten oppilaitokset eivät ottaneet yhteyttä miehityshallintoon vastaavissa merkeissä.

Raporteissa ei erikseen mainittu, saapuivatko oppilaitosten edustajat CI&E:n edustajien puheille kutsusta vai omasta aloitteestaan. Raportoidut tapaamisten aiheet antavat kuitenkin olettaa, että aloitteellinen taho oli useimmiten oppilaitos. Tyttökoulujen edustajat halusivat tehdä

3 Nimitystä alumni käytetään loppututkinnon suorittaneista, jotka järjestäytyneinä pitävät yhteyttä yliopistoonsa tai korkeakouluunsa ja muihin sieltä valmistuneisiin.

4 *Tsuda Eigaku Juku* on japanilaisen **Tsuda Umekon** vuonna 1900 perustama oppilaitos, joka tarjoaa naisille korkeakoulutusta. Oppilaitoksen nykyinen nimi on *Tsuda Juku Daigaku*.

toimintaansa ja tavoitteitaan tunnetuiksi miehityshallinnon piirissä ja samalla he vaivihkaa tunnustelivat, voisiko CI&E:n kautta saada jotain etuja. Jotkut vierailijat hakivat suoraan neuvoja tietyn hankkeen toteuttamiseksi.

KANSANSIVISTYSTYÖ

Tiedotusvälineet opetuskanavina

Miehityksen ensi päivinä amerikkalaiset ottivat tarkkailuunsa Japanin radion, lehdistön ja visuaalisen median ja korvasivat japanilaisviranomaisten sensuurin ja propagandan omallaan. Tärkeimmät tiedonvälityskanavat alistettiin ennakkosensuurille. Näin siitä huolimatta, että miehittäjät vakuuttivat julkisesti minimoivansa sananvapauden rajoittamisen. *Civil Information and Education Section* ryhtyi kieltojen sijaan toimeliaasti markkinoimaan demokratiaa ja sen perusteita japanilaiselle yleisölle. Ei liene sattumaa, että CI&E:n henkilökunnasta moni oli toiminut sodan aikana propagandatehtävissä.

Sodanjälkeisessä Japanissa radio oli virallinen media, jonka kautta välitön informaatio jaettiin kansalaisille. Japanin yleisradioyhtiö NHK (*Nippon Hōsō Kyōkai*) oli ainoa radio-ohjelmia lähettänyt yhtiö aina vuonna 1951 alkaneeseen kaupalliseen radiotoimintaan asti. Miehityshallinto otti yleisradioyhtiön tiukkaan valvontaansa heti miehityksen alussa.

CI&E:n lehdistö- ja julkaisuosaston (*Press and Publications Section*) radio-osasto ryhtyi laatimaan käsikirjoituksia radion Naisten tunti -ohjelmaan. Osaston raporteissa kommentoitiin radion henkilökunnan olevan innoissaan parannetusta ohjelmasta ja alkavan olla jyvällä ideasta. Naisten tunti -ohjelmaa oli lähetetty aiemmin noin kerran kuussa Japanin radiossa, kun miehityshallinto otti sen muun radio-ohjelmiston ohella määräysvaltaansa ja ryhtyi käyttämään sitä omiin tarkoituksiinsa. Päiväraporttien perusteella vastuu ohjelman tuottamisesta haluttiin kuitenkin siirtää mahdollisimman pian japanilaisille radiotoimittajille ja -tuottajalle. Puolituntista ohjelmaa lähetettiin lokakuussa 1945 iltapäivisin maanantaista lauantaihin.

Ohjelman sisältöä suunniteltiin useiden tahojen kanssa ja aiheina suosittiin valistavia haastatteluja, joiden toivottiin sivistävän kuuntelijoita. Katō Shizue lupautui järjestämään ohjelmaan edustavan japanilaisten naisten ryhmän keskustelemaan mielipiteenvapauden tärkeydestä. Radio-osaston edustajat olivat myös mukana tapaamassa vapautettujen poliittisten vankien ryhmää. Vangittuna olleita henkilöitä aiottiin haastatella radio-ohjelmissa, joissa oli tarkoitus korostaa sotasyllisten löytämisen ja tuomitsemisen tärkeyttä. Kolmen vangittuna olleen miehen vaimoja suunniteltiin haastateltavan Naisten tunnilla. Naisia koskevia ongelmia, niin poliittisia, taloudellisia kuin muitakin, oli käsiteltävä ohjelmassa päivittäin. Ohjelman tavoitteeksi asetettiin japanilaisten naisten poliittisen tietoisuuden lisääminen ja heidän poliittisen vastuuntuntonsa herättelemineen. Mukaan tuli ottaa mahdollisimman paljon nuoria naisia. Marras-kuussa suunnitteilla oli myös radiosarja, joka käsitelisi naisten asemaa japanilaisessa perhejärjestelmässä, jolla todennäköisesti tarkoitettiin perinteistä *ie*-perhemuotoa⁵. Lisäksi radioon

5 *Ie* määrittellään ihmisryhmäksi, joka asuu saman katon alla yhteistaloudessa ja jakaa sosiaalisen ja taloudelli-

suunniteltiin saippuaopperaa, joka kertoisi japanilaisen perheen elämästä ja jonka yhteyteen ujutettaisiin japanilaisia naisia koskevaa informaatiota ja miehityshallinnon ajamia uusia ihanteita.

Lokakuun lopulle tultaessa miehityshallinnon raporteissa todettiin radio-osaston edustajan asutuneen ohjelman tuottamisessa taka-alalle neuvonantajaksi. Tarkoituksena oli selvittää, kuinka hyvin japanilaiset olivat omaksuneet hänen neuvonsa ohjelman teosta. Seuraavana päivänä raportin kirjoittanut kapteeni **Roth** totesi, että ohjelmalle oli löydetty pätevä tuottaja ja tuotannon pullonkaulat oli poistettu. Tuotanto eteni jouhevasti miehityshallinnon radio-osaston toimiessa vain neuvonantajana ja päätöksentekijänä. Kuuntelijapalaute oli edelleen positiivista ja hyvin mairittelevaa ottaen huomioon sekä saadun postin määrän että sen sisällön.

Radio-ohjelmissa ryhdyttiin valistamaan naisia äänioikeuden ja sen käyttämisen merkityksestä jo ennen kuin virallinen päätös naisten äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta tehtiin joulukuussa 1945. Marraskuun 1945 alussa CI&E:n edustajat, naisjärjestöjen edustajat ja naistoi-mittajat pohtivat, kuinka tavoitettaisiin tavalliset japanilaiset naiset koulutuksellisessa mieles-sä. Tapaamisessa todettiin, että naisia piti saada mukaan miehille suunnattuihin ohjelmiin mahdollisimman usein ja että keskustelu naisten äänioikeudesta oli lehdistössä edelleen enem-män intellektuellia kuin kansanomaista. Pitkän tähtäimen tavoitteet huomioon ottaen päiväoh-jelmat olisivat tärkeitä, sillä päivällä radiota pystyivät kuuntelemaan lähinnä kotirouvat. Heille naisliikkeen tavoitteet ehkä olivat vielä vieraita. Työssä käyvät naiset olivat jo irrottautuneet kaikkein perinteisimmästä japanilaisen naisen roolista ja siten heidän ajateltiin olevan alttiimpi ja helpompi kohderyhmä. Osallistuminen miesten ohjelmiin toisi arvostusta ja uskottavuut-ta naisille miesten kanssa tasaveroisina toimijoina. Toisaalta ”Naisten tunnin” tuottaja **Egami Fuji** totesi myöhemmin radioesiintymisten olleen naisille hyvää harjoitusta tulevaa vaali-kamppailua ajatellen.

Radio järjesti marraskuun puolivälissä erikoislähetysten mainostaakseen Naisten tunti -ohjel-maa sekä auttaakseen *New Japan Women’s Federation* -järjestöä (*Shin Nihon Fujin Dômei*) saamaan julkisuutta naisten äänioikeudelle. Ohjelma lähetettiin *Aviation Hallista*, jonka 800 istumapaikalle oli ahtautunut yli 1000 naista. Radiolähetys kesti tunnin ajan. Lähetyksessä kuultiin musiikkiesityksiä sekä puheita, joissa kiitettiin amerikkalaisia äänioikeuden myöntä-misestä japanilaisille naisille ja pyydettiin japanilaisia naisia käyttämään äänioikeuttaan, jotta voitaisiin estää koetunkaltainen sota. Eräs puhuja ehdotti, että vaalipäivä olisi kansallinen va-paapäivä, jotta naiset voisivat käyttää uutta oikeuttaan mahdollisimman laajalti. Ohjelmasta raportoinut majuri **Boepple** kommentoi lopuksi, että ohjelma oli laadittu länsimaiseen tapaan ja saavutti innostuneen vastaanoton.

Marraskuun lopulla päätettiin luoda viikoittainen puolituntinen iltahjelma naisille. Ohjelman tuli esitellä kaikki poliittiset kannat, hankkia sekä miehiä että naisia kiinnostavia puhujia sekä ujuttaa ohjelmaan tiivis koulutuspaketti äänioikeudesta ja antaa tarkat ohjeet äänestämisestä. Naisille suunnatun tiedottamisen vastuuhenkilö luutnantti **Ethel Weed** ja majuri **Mitchell** keskustelivat marraskuun lopulla naisten osallistumisesta politiikkaan. He tulivat siihen tulok-

sen elämän. *Ie* käsittää useita sukupolvia ja siihen kuuluvat sekä elävät että kuolleet jäsenet.

seen, että radio oli paras keino saavuttaa japanilaiset naiset, mutta että japanilaisten sanomalehtien poliittisia toimittajia kannattaisi pyytää avuksi. Weed pyysikin lehdistöosastoa kutsu-
maan toimittajat koolle.

CI&E:n koulutusosaston viikkoraportissa joulukuulta 1945 naisten järjestöjä käsittelevissä lu-
vuissa keskityttiin pitkälti tuleviin vaaleihin ja naisten äänioikeuteen. Tähtäin oli lähellä: saa-
da naiset ymmärtämään vaalien merkitys sekä äänestämään. Lisäksi viikkoraportissa käsitel-
tiin tiedotusvälineiden roolia naisliikkeen toiminnassa. Naisten esiintyminen radiossa kertoi
raportin mukaan naisten uudenlaisesta asemasta yhteiskunnassa, samoin sanomalehtien katsot-
tiin käsittelevän naisliikettä myönteisemmällä tavalla kuin aiemmin.

Marraskuussa 1945 radio-osaston edustaja tapasi ”Naisten tunnin” tuottajan Egami Fujin.
Kävi ilmi, etteivät ohjelman tuotannosta vastaavassa tiimissä työskennelleet kaksi miestä
suostuneet yhteistyöhön Egamin kanssa. He eivät hyväksyneet sitä, että Egamille naisena oli
annettu niin vastuullinen tehtävä ja tämän seurauksena ohjelma oli kärsinyt. Toinen miehistä
päätettiin siirtää muihin tehtäviin ja **Ondolle**, toiselle heistä, tähdennettiin Egamin olevan oh-
jelman tuottaja ja siten hänen kanssaan oli toimittava yhteistyössä. Muutamaa päivää myö-
hemmin radio-osasto vaati Ondon vetämistä suunnitteluryhmästä. Perusteena olivat hänen tai-
tamattomuutensa sekä vihamielinen asennoituminen tuottajaa kohtaan. Viikkoa myöhemmin
raportissa todettiin, että Ondo oli vain siirretty alhaisempaan asemaan suunnitteluryhmässä.
Suunnittelujohtaja **Takaradalle** ilmoitettiin jälleen, ettei Ondo voi olla missään tekemisissä
”Naisten tunnin” tuotantoryhmän kanssa aiemman käytöksensä takia. CI&E käytti tarvittaessa
määräysvaltaansa japanilaisiin yhteistyökumppaneihin, tässä tapauksessa radion henkilökun-
taan. Radion johtajille osoitettiin, ettei miehityshallinto suvainnut käskyjensä kiertämistä. Ta-
pauksen kautta käy ilmi myös japanilaisten miesten yleinen ja perinteinen suhtautuminen:
naisten ei kuulunut olla työpaikalla vastuullisessa asemassa.

Lehdistö ja visuaalinen media

Vuoden 1945 lopulla useat toimittajat niin sanoma- kuin aikakauslehdistäkin ottivat
CI&E:hen yhteyttä ja pyysivät käyttöönsä naisille suunnattua amerikkalaista materiaalia. Osa
oli kiinnostunut aikakauslehdistä ja ajankohtaisesta kirjallisuudesta, jotkut taas halusivat
kääntää demokraattisia prosesseja käsitteleviä amerikkalaisia naisten ja lasten kirjoja. CI&E:n
Information Division ryhtyikin tuomaan sopiviksi katsomiaan amerikkalaisia julkaisuja Japa-
niin ja toimitti niitä japanilaisten käyttöön.

Miehityshallinnossa pohdittiin keinoja naisten valistamiseksi myös lehdistön välityksellä, jo-
hon tarvittiin japanilaisten toimittajien apua. CI&E:ssä ideoitiin lehdistötilaisuus, jossa keho-
tettiin lehtiä kirjoittamaan naisten uusista oikeuksista ymmärrettävällä tavalla, koska lehtikir-
joitukset olivat liian vaikeaselkoisia kiinnostaakseen tavallisia lukijoita. Lehdistötilaisuudessa
CI&E:n edustajat ilmoittivat, että eniten naisliikettä esiteltyt tai parhaan naisliikkeen julki-
suuskampanjan suunnitellut naistoimittaja palkittaisiin. Asiakirjassa ei kerrota lehdistötilai-
suuteen osallistuneiden määrää tai sukupuolta, mutta naistoimittajan palkitsemiseen viittaami-

nen antaisi ymmärtää, ettei paikalla ollut kuin naistoimittajia. Miehytshallinnossa ei mitä ilmeisimmin joko uskottu miestoimittajien kiinnostuvan naisten oikeuksista tai sitten palkinnolla haluttiin kannustaa nimenomaan naistoimittajia ottamaan asia omakseen.

Sekä miehytshallinnon että japanilaisten elokuvantekijöiden taholla luonnosteltiin naisten asemaa käsitteleviä filmejä miehityksen yleisten tavoitteiden hengessä. CI&E:n elokuva- ja viihdeosaston⁶ henkilökunta esitti syksyn 1945 kuluessa japanilaisille elokuvatuottajille elokuvien juoniehdotelmia. Eräs niistä oli otsikoitu ”Tasa-arvoa naisille”. Elokuvan oli tarkoitus kertoa tasa-arvon tavoittelusta perheen sisällä, tyyliltään se olisi piikikäs komedia. Japanilainen tuotantoryhmä myös päätti toteuttaa kyseisen elokuvan. Tapaamisessa tuotantoyhtiön kanssa osasto hyväksyi suunnitelman kolmen dokumentin tuottamisesta. Yksi niistä oli työnimeltään ”Naisten äänioikeus”.

Myös teatterissa pyrittiin tuomaan esiin liberaaleja arvoja ja käsittelemään naisten asemaa japanilaisessa yhteiskunnassa. **Akira Kurosawan** käsikirjoitus ”*Too much Talk*” toimitettiin hyväksyttäväksi elokuva- ja viihdeosastolle. Näytelmässä pyrittiin käsittelemään naisten oikeuksia komediallisin keinoin. Muokattuna käsikirjoitus oli luutnantti **Boruffin** mielestä aivan varteenotettava. Lisäksi elokuva- ja viihdeosaston tarkastettavaksi toimitettiin naisten äänioikeudesta kertovan diaesityksen luonnos. Diaesitystä oli tarkoitus näyttää japanilaisissa kouluissa ja naisjärjestöjen tilaisuuksissa.

Yhdistystoiminnalla tuloksiin

Japanilaisten naisten parissa tehtyä kansanvalistustyötä ei toteutettu vain japanilaisten viranomaisten avulla, vaan myös kansalaisjärjestöt ja muut vapaaehtoiset tahot haluttiin yhteistyöhön.

Jo lokakuun 1945 alussa CI&E:n henkilökunta ryhtyi rakentamaan suhteita japanilaisiin naisjärjestöihin ja sellaisten perustamista suunnitelleisiin naisiin. Japanilaisilta yhteistyökumppaneilta tiedusteltiin, ketkä japanilaiset naiset olisivat potentiaalisia naisjärjestöjen johtajia, ja nimilistoja haalittiin muun muassa sotaa edeltäneen ajan naisyhdistysten toimijoista. Anglo-saksisissa maissa vapaaehtoisjärjestöt ovat perinteisesti hoitaneet sellaisia yhteiskunnallisia tehtäviä, joista valtio ei ole huolehtinut. Tämä ajattelumalli oli luultavasti miehityshallinnon innokkaan yhteydenpidon taustalla, ja naisjärjestöjen ajateltiin hoitavan aikuisten naisten kohdalla sen tehtävän, joka kouluille lankesi tyttöjen opettamisessa osallistuviksi kansalaisiksi.

Sodan jälkeen japanilaisissa naisjärjestöissä ajettiin naisasiaa lähinnä vaimoina ja äiteinä. Naiset vaativat enemmän ja halvempaa ruokaa ja hyödykkeitä, parempaa terveydenhuoltoa äideille sekä laadukasta koulutusta lapsille. Jotkin järjestöt vaativat naisille myös tasa-arvoisempaa asemaa miesten kanssa sekä poliittisten ja sosiaalisten oikeuksien laventamista.

6 Kaaviossa 2 osastosta käytetään nimitystä *Cultural Resources Division*.

CI&E piti yhteyttä naisten äänioikeutta vaatineeseen liikkeeseen. Naisjärjestöiltä CI&E tiedusteli muun muassa Japanin äänioikeusliikkeen menneisyydestä ja nykytilasta. Se myös pyysi arviota siitä, kuinka suuri osa japanilaisista naisista äänestäisi vaaleissa ja kuinka tiedotuksella saavutettaisiin mahdollisimman suuri yleisö. CI&E:n edustajat halusivat lisäksi tietää, mitkä lait rajoittivat naisten toimintavapautta, millainen oli asenne sotarikollisia kohtaan ja millaiset olivat olleet sotaa edeltäneet suhteet Yhdysvaltain naisjärjestöihin. Miehistyviranomaiset vierailivat lähialueilla japanilaisissa kodeissa, jotta saatiin kuva tulevien naisäänestäjien kotioiloista. Vaikka CI&E:n henkilökuntaa oli koulutettu jo ennen Japaniin lähettämistä ja heitä varten oli valmistettu taustamateriaalia, he joutuivat tukeutumaan paikallisten asiantuntemukseen monissa asioissa. Toisella mantereella laaditun taustamateriaalin yksityiskohdat eivät myöskään aina olleet ajantasaisia tai paikkansa pitäviä.

Toisaalta samat CI&E:n edustajat arvioivat, etteivät japanilaiset naiset tienneet miten organisoitua ja heiltä puuttui tietoa, minkä johdosta he halusivat miehityshallinnolta apua. Suurimmalla osalla japanilaisista naisista ei ollut marraskuun alussa kirjoitetun päiväraportin mukaan aavistustakaan, mitä oli tapahtunut, eivätkä he tienneet, mitä äänioikeus tai äänestäminen tarkoitti. Etenkään aiemmin järjestöaktiiveina toimineet naiset, joita CI&E:n henkilökunnan tapaamisissa henkilöissä oli paljon, eivät varmasti olleet neuvottomia järjestäytymisen suhteen. 1920-luvulla japanilaiset naiset olivat organisoineet tekstiilitehtaissa laajoja lakkoja parantaakseen työskentely- ja asuntolaolosuhteita, vaikka he eivät kuuluneetkaan ammattiyhdistyksiin yhtä leveänä rintamana kuin miehet. Naisten ääni- ja kansalaisoikeuksia vaatineita liikkeitä oli puolestaan perustettu 1920–1930-luvulla useita, joskin ne olivat militarismien nousun myötä joutuneet keskittymään enemmän jokapäiväisten olojen parantamiseen kuin poliittisten oikeuksien ajamiseen. Epäilemättä suurelle osalle japanilaisista naisista äänestämisen ja äänioikeuden merkitys oli vielä vuonna 1945 hämärän peitossa, mutta järjestöjen perustamista havittelevat tuskin olivat täysin tietämättömiä ja taitamattomia.

Esimerkkinä voidaan pitää edellä mainitun arvion kirjoittaneen henkilön samassa päiväraportissa selostamaa tapaamista naisaktivisti **Akaman** kanssa, joka oli aiemminkin osallistunut ammattiyhdistysten toimintaan ja organisoi nyt muita naisia mukaan. Suunnitelmaan kuului vaatia naisten ja miesten tasa-arvoa, teknistä koulutusta naisille, työläisille koulutusta turvallisuudesta ja hygieniasta, joidenkin nais- ja lapsityövoimaa säätelevien lakien muuttamista tai kumoamista, hankaluuksissa olevien työläisten auttamista sekä koulutusta naisille äänioikeuden merkityksestä. Akamalla siis oli valmis suunnitelma, jolle hän vain halusi miehityshallinnon hyväksynnän sekä mahdollisesti apua sen toteuttamisessa.

CI&E:n henkilökuntaa kävi tapaamassa lukuisa määrä eri naisjärjestöjen edustajia loppuvuodesta 1945. Naisia neuvottiin järjestöjen perustamisessa, olemassa olevien järjestöjen ohjelmien ajanmukaistamisessa ja toiminnan laajentamisessa sekä erilaisten koulutustilaisuuksien ja -ohjelmien suunnittelussa.

Miehityshallinto pyrki myös selvittämään naisjärjestöjen ja niiden avainhenkilöiden taustoja mahdollisten militarismikytkösten paljastamiseksi. Joissakin tapauksissa tällaisten yhteyksien havaitsemiseen tarvittiin japanilaisten naisasia-aktiivien oma-aloitteisuutta. Esimerkiksi kuuluisan japanilaisen naisasia-aktivistin **Ichikawa Fusaen** avustuksella selvisi, että useiden

naisjärjestöjen johtotehtävissä toimivat samat naiset kuin sodanaikaisissa valtiojohtoisissa naisjärjestöissä.

Miehityshallinnon avustuksella naisjärjestöt suunnittelivat ja toteuttivat monenlaisia naisille suunnattuja koulutuksia. Paikallinen Nuorten Naisten Kristillinen Yhdistys (NNKY) puuhasi koulutusta yhteiskuntakasvatuksen alalta, ja se tekikin CI&E:n edustajien kanssa myöhemmin suunnitelman kolmen radiolähetysten sarjasta, joka käsittelisi nuorten naisten ongelmia.

Marraskuun päiväraporteissa kerrottiin, että Ichikawa Fusaen johtama *New Japan Women's Federation* pyrki löytämään jokaisesta prefektuurista erinomaisen ehdokkaan parlamenttivaa-leihin. Järjestön kuvailtiin olleen erittäin aktiivinen vaaleihin liittyvissä koulutuskysymyksissä. Se oli julkaissut nelisivuista lehteä kahdesti viikossa ja pyrkinyt oikaisemaan vaaleihin liittyneitä väärinkäsityksiä radion ja lehdistön avulla. Järjestön tavoitteena oli kouluttaa naisia, jotta he ymmärtäisivät kodinhoitoon liittyvien kysymysten ja äänestämisen yhteyden. Järjestö oli kutsunut osallistujia ympäri Japania Tokiossa järjestettyyn ja radioituun suureen tapaamiseen. Ichikawa oli ollut sotaa edeltävän ajan äänioikeusliikkeen vahva johtaja, mikä selitti *New Japan Women's Federationin* omistautumisen naisten äänioikeusasialle. Ääni- ja kansalaisoikeuksia vaatinut naisliike oli maailmansotien välissä ajautunut hajaannuksen tilaan, jolloin edes kaikki naisjärjestöaktiivit, saati sitten suuri yleisö, eivät olleet pitäneet Ichikawan vaatimuksia tarpeellisina. Ichikawa epäilemättä halusi varmistaa, että kun äänioikeus miehityshallinnon avulla oli viimeinkin saavutettavissa, yksikään nainen ei jättäisi sitä käyttämättä. Niinpä hänen järjestönsä kiinnitti erityistä huomiota tavallisten japanilaisten naisten valistamiseen äänioikeusasiassa.

Demokratiakasvatusta pyrittiin antamaan muidenkin järjestöjen piirissä. Maaseudulla toimineen naisjärjestön edustajan kanssa CI&E:ssä ideoitiin japanilaisten äitien kerhojen käyttämistä kanavana etenkin demokraattisen toimintamallin selittämiseen. Äitien kerhot oli tarkoitettu koululaisten äideille, ja ne vastasivat siten Yhdysvalloissa yleisiä vanhempien ja opettajien yhdistyksiä.

Helmikuussa 1946 kokoontui Washingtonissa joukko Yhdysvaltain koulutuslähetyksen jäseniä ja heitä valmentamaan saapuneita miehityshallinnon edustajia ja muita asiantuntijoita. Japanista oli saapunut muun muassa eversti **Spaulding** armeijan informaatio- ja koulutusosastolta. Hän kuvaili japanilaisten yleisiä asenteita uudistuksia kohtaan. Spauldingin mielestä japanilaiset ajattelivat, että valta tuo muassaan oikeassa olemisen. Hänen mukaansa japanilaiset tekivät aluksi vain mitä käskettiin, mutta eivät paneutuneet siihen kovin syvällisesti. Päämajan antamalla varoituksilla heidät viimein saatiin kunnioittamaan miehityshallinnon laatimia määräyksiä. Japanilaisessa koulutusjärjestelmässä puolestaan oli rakenteita, joita oli käytetty tehokkaasti militarismiin levittämiseen. Spauldingin mielestä tuli miettiä, kannattaisiko ne poistaa vai ottaa mieluummin demokratian levittämisen välineiksi. Esimerkkinä tällaisista rakenteista hän mainitsi pakolliset vanhempainyhdistykset. Vanhempainyhdistyksillä Spaulding lienee tarkoittanut aiemmin mainittuja äitien kerhoja. Hän ei joko tiennyt, että niiden varalle oli jo tehty suunnitelmia CI&E:n yksiköissä, tai että suunnitelmia ei ollut sovellettu käytäntöön helmikuuhun 1946 mennessä.

Keskustelu polveili Japanin kärsimiin tuhoihin ja puutteeseen sodanjälkeisessä yhteiskunnassa. Kokouksessa pohdittiin, kuinka aineellisesta puutteesta ja työttömyydestä kärsivät japanilaiset saataisiin kiinnostumaan koulutuksesta, joka niissä oloissa saattoi tuntua luksukselta ja siksi toisarvoiselta. Eräs osallistujista kysyi, voisiko naisilta odottaa tukea koulutus uudistuksen suhteen. Hän sanoi tietävänsä naisliikkeen olemassaolosta, mutta ettei aiheesta löytynyt juuri muuta tietoa. Hänelle kerrottiin naisliikkeen järjestäytyneen ”Naisten puolueeksi” (englanniksi *New Japan Women’s Party*, japaniksi *Shin Nippon Fujin Tō*). Tokion suurlähetystössä ennen sotaa työskennellyt **John K. Emerson** ei uskonut naisliikkeellä olevan vielä kovin paljon sananvaltaa Japanissa. Naisille oli kyllä annettu äänioikeus, mutta he eivät Emmersonin mukaan tienneet, mitä tehdä sillä. Hänen mukaansa suurin osa naisista sanoi, ettei tiennyt mitä se tarkoitti. Emmersonin mielestä ”Naisten puolueeseen” ei ollut kovin edustavaa. Muutama muu ryhmä oli hänen tietojensa mukaan organisoitumassa, minkä päämaja oli pannut kiinnostuneena merkille. Emmerson arveli, ettei naisliike vielä ollut kovin vaikutusvaltainen.

Keskustelijoilta jäi huomaamatta, että mainitun Naisten puolueen (*Shin Nippon Fujin Tō*) lisäksi joukko naisia liittyi muihin puolueisiin ja asettui ehdolle huhtikuun 1946 parlamenttivaaleissa. 466-paikkaiseen parlamenttiin valittiin peräti 39 naista ja vain yksi heistä oli ”Naisten puolueen” ehdokas. Kyseinen puolue ei siis ollut edustava, mutta ei myöskään ainoa japanilaisten naisten puoluepoliittisen toiminnan väylä. Joka tapauksessa verrattuna CI&E:n miehityksen alkukuukausina tekemään yhteistyöhön naisjärjestöjen kanssa Emmersonin kommentit osoittavat hänen heikon tietämyksensä japanilaisen naisliikkeen tilasta. Hänen kommenttinsa naisten epätietoisuudesta äänioikeusasiassa näyttää olevan suora lainaus CI&E:n marraskuusta päiväraportista. Hän oli joko tutustunut kyseiseen raporttiin tai keskustellut kommentin kirjoittaneen upseerin kanssa.

CI&E teki tiiviisti yhteistyötä japanilaisten naisjärjestöjen kanssa. Järjestöjä neuvottiin ja niiden toimijoiden asiantuntemusta käytettiin hyväksi toiminnan suunnittelussa. Usein miehityshallinnon ja naisjärjestöjen tavoitteet olivat samansuuntaiset, joten yhteistyöprojekteja oli helppo suunnitella ja toteuttaa. Miehityshallinnon sisällä myös vähäteltiin japanilaisten naisten kyvykkyyttä järjestäytymiseen ja joissakin raporteissa korostettiin heidän vähäistä kiinnostustaan ja tietämystään yhteiskunnallisissa asioissa. Tällaisia tarkastelemieni raporttien valossa täysin todellisuuden kanssa ristiriidassa olevia näkemyksiä esittivät vain miehityshallinnon upseerit, jotka eivät olleet itse suoraan tekemisissä japanilaisnaisten kanssa.

LOPUKSI

Japanilaisten naisten koulutukseen perehdyttiin miehityshallinnossa tapaamalla oppilaitosten edustajia ja vieraillemalla kouluissa. Miehityksen ensimmäisen puolen vuoden aikana yhteistyö opetusministeriön kanssa naisten koulutuksen puitteissa oli hyvin vähäistä. Vasta tammikuussa 1946, naisten koulutuksesta vastanneen upseerin nimittämisen jälkeen alettiin järjestelmällisesti selvittää naisten koulutukseen vaikuttavaa lainsäädäntöä. Samalla ryhdyttiin vaatimaan opetusministeriöltä suunnitelmia naisten koulutuksen uudistamisesta.

Koulujen kautta miehityshallinto pystyi vaikuttamaan tehokkaasti militarismin kitkemiseen, minkä toteuttamiseksi ehdotettiin muun muassa yhteisopetuksen käyttöönottoa kaikilla koulutusasteilla. Tämä oli suuri harppaus kohti naisten ja miesten koulutuksellista tasa-arvoa. Tyttöjen ja naisten oppilaitokset pitivät aktiivisesti yhteyttä miehityshallintoon ja hakivat siltä tukea toimintansa kehittämiseen. Naisten koulutukseen radikaalisti vaikuttavaa koulutusjärjestelmän tai -säännösten uudistamista ei ensimmäisen puolen vuoden aikana suunniteltu saati toteutettu. Suurimmista ongelmakohdista ei vielä oltu selvillä ja naisiin liittyvistä asioista vastanneita miehityshallinnon upseereita työllisti ajankohtainen kansanvalistustyö äänioikeuden ja demokraattisen järjestelmän merkityksen selittämisen parissa.

Miehityksen yleisistä tavoitteista etenkin demokratisointi näkyi *Civil Information and Education Sectionin* toimissa. Demokratian saavuttaminen edellytti, että japanilaiset ymmärtäisivät sen olemuksen. Naisten kouluttamisesta ottivat suuren vastuun japanilaiset naisjärjestöt. Yhteistyössä niiden kanssa miehityshallinto suunnitteli tiedotus- ja valistuskampanjoita varsinkin kun kävi ilmeiseksi, että naiset vihdoinkin saivat äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden. Oppilaitokset eivät tavoittaneet suurinta osaa äänioikeuden saavista naisista, joten vastuu perustietojen antamisesta täytyi osoittaa muulle taholle. Naisten kouluttaminen ensimmäisiä vaaleja varten oli pitkälti radio-ohjelmien ja sanomalehtien varassa, minkä takia niiden suunnitteluun käytettiin paljon aikaa ja vaivaa.

Japanilaisten naisjärjestöjen toiminta sinänsä vei eteenpäin yhteiskunnan demokratisoitumista. Naiset ryhtyivät oman elämänsä toimijoiksi, ja suhteellisen pienilukuinen naisaktivistien joukko otti vastuuta muiden japanilaisten naisten kouluttamisesta ja valistamisesta. Myös miehityshallinto huomioi kohderyhmänä tavalliset naiset, sillä CI&E:ssä oltiin huolestuneita demokratiaa ja vaaleja käsittelevän julkisen keskustelun teoreettisuudesta. Huolenaihe oli äänen lausuttu, ja huoli näkyi välillisesti erilaisten viihteellisten mutta valistavien radio- ja elokuvakäsikirjoitusten laatimisena.

Naiset nähtiin erillisenä koulutuksellisenä kohderyhmänä, ja heitä varten tuotettiin materiaalia radioon, elokuvaan ja lehtiin. Materiaalilla oli usein kasvatuksellinen funktio. Raportteja kirjoittaneet miehityshallinnon virkamiehet mainitsivat aina vierailijan tai keskustelukumppanin sukupuolen, mikäli tämä oli nainen. Heidät nähtiin toimijoina omana ryhmänään ja ilmeisen tärkeänä sellaisena ottaen huomioon naisten kanssa tehdyn yhteistyön mittavuuden.

Erilaisten naisverkostojen avulla tyttöjen kouluopetuksen ja naisille suunnatun kansanvalistustyön asiaa edistettiin miehityshallinnon kautta. Japanilaisten naistoimittajien ja -järjestöaktiivien kohteena olivat lähinnä toiset japanilaiset naiset, miehet eivät juuri osallistuneet naisten koulutusta ja valistusta ajaviin uudistushankkeisiin. Miehityshallinnossa naisasioista vastasivat amerikkalaiset naiset, jotka pyrkivät luomaan toimintatilaa ja antamaan tukea paikallisille toimijoille. Naiset tekivät naisille, miehet pistivät usein kapuloita rattaisiin.

LÄHTEET

Arkistolähteet

National Archives, College Park, Maryland, USA

Confidential U.S. State Department Central Files: Japan: Internal Affairs 1945–1949. (Mikrofilmit Oulun yliopiston historian laitoksella.)

Dokumenttikokoelmat

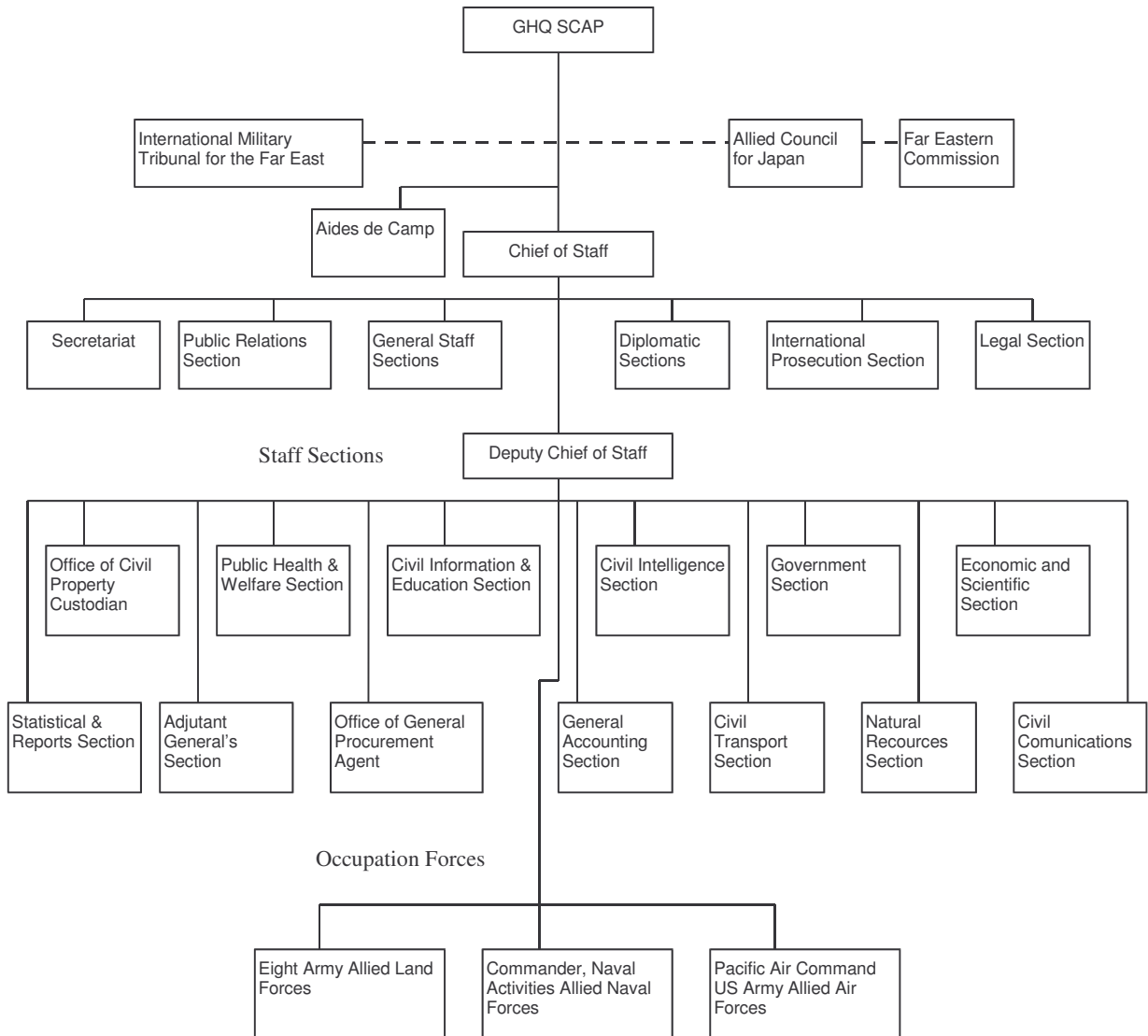
Educational Reform in Japan, 1945–1952. Part I, Edited by Hideo Satow, Eiichi Suzuki, Gary H. Tsuchimochi, Congressional Information Service and Maruzen Co., 1990. Part II, Edited by Gary H. Tsuchimochi, Congressional Information Service and Maruzen Co., 1996. (Mikrokortit Oulun yliopiston historian laitoksella.)

Kirjallisuutta

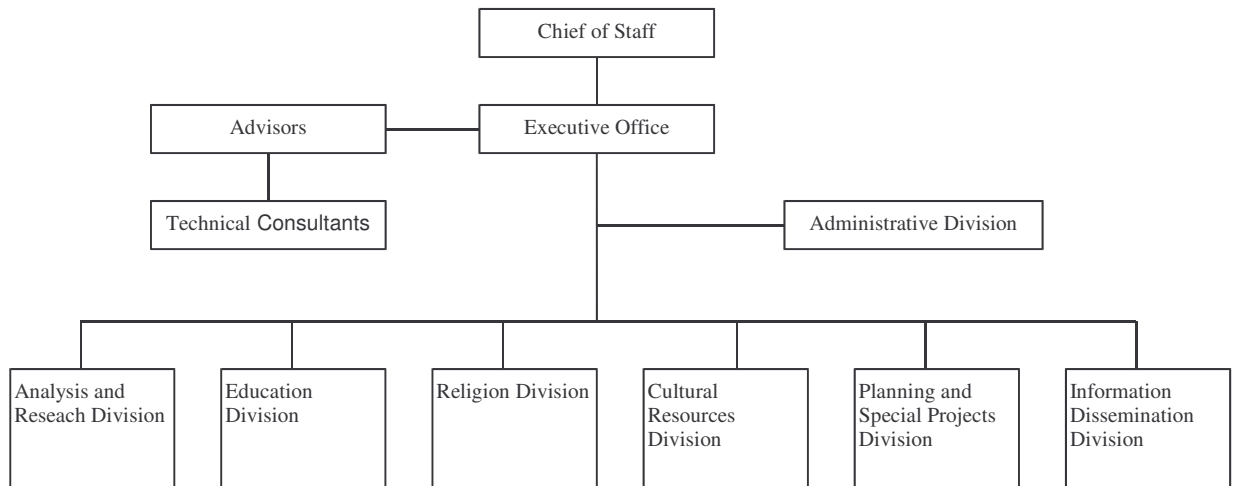
- Allinson 1997 Gary D. Allinson, *Japan's Postwar History*. Cornell University Press, Ithaca, New York 1997.
- Brinton 1993 Mary C. Brinton, *Women and the Economic Miracle. Gender and Work in Postwar Japan*. University of California Press, Berkeley 1993.
- Furuki 1991 Yoshiko Furuki, *The White Plum. A Biography of Ume Tsuda, Pioneer in the Higher Education of Japanese Women*. Weatherhill, New York 1991.
- Ivy 1993 Marilyn Ivy, "Formations of Mass Culture". *Postwar Japan as History*, s. 239–258. Edited by Andrew Gordon. University of California Press, Berkeley 1993.
- Martin 2003 Janet M. Martin, *American Presidency and Women: Promise, Performance, and Illusion*. Texas A&M University Press, 2003.
- Molony 1991 Barbara Molony, "Activism Among Women in the Taishô Cotton Textile Industry". *Recreating Japanese Women, 1600–1945*, s. 217–238. Edited by Gail Lee Bernstein. University of California Press, Berkeley 1991.

- Okkonen 2002 Tuula Okkonen, *Yhdysvaltojen näkemykset, suunnitelmat ja toimenpiteet Japanin koulutusjärjestelmän uudistamiseksi 1942–1947*. Acta Universitatis Ouluensis B 45. Oulun yliopisto, Oulu 2002.
- Passin 1982 Herbert Passin, *Society and Education in Japan*. First paperback edition. Kodansha International, Tokyo 1982.
- Robins-Mowry 1983 Dorothy Robins-Mowry, *The Hidden Sun: Women of Modern Japan*. With a Foreword by Edwin O. Reischauer. Boulder, Colorado 1983.
- Takemae 2002 Eiji Takemae, *Inside GHQ. The Allied Occupation of Japan and its Legacy*. Translated and adapted from the Japanese by Robert Ricketts and Sebastian Swann. Continuum, London 2002.
- Uno 1993 Kathleen S. Uno, "Death of 'Good Wife, Wise Mother'?". *Postwar Japan as History*, s. 293–322. Edited by Andrew Gordon. University of California Press, Berkeley 1993.
- Vavich 1967 Dee Ann Vavich, "Japanese Women's Movement: Ichikawa Fusae, Pioneer in Women's Suffrage". *Monumenta Nipponica* 22, nos 3–4 (1967), s. 402–436.
- Vesterinen 1999 Ilmari Vesterinen, "Japanin aineellinen ja sosiaalinen kulttuuri". Olavi K. Fält, Anna Tuovinen, Kai Nieminen, Ilmari Vesterinen, *Japanin kulttuuri*, s. 423–566. Toinen painos. Otava, Helsinki 1999.
- Yoshikazu 1987 Sakamoto Yoshikazu, "The International Context of the Occupation of Japan". *Democratizing Japan. The Allied Occupation*, s. 42–75. Edited by Robert E. Ward and Sakamoto Yoshikazu. University Hawaii Press, Honolulu 1987.

Kaavio IPäämajan organisaatiokaavio 1946. Lähde: Okkonen 2002, Liite 3.

Kaavio 2CI&E:n organisaatiokaavio, tammikuu 1946. Lähde: Selected Data on the Occupation of Japan. GHQ, SCAP, 1950. Educational Reform in Japan Part II 1-K-291